

Οι Δύο Αρχαίες Ελληνίδες Αστρονόμοι π.Χ. από τις μαρτυρίες που έχουμε: Αγλαονίκη και Θεανώ η Θουρία, Μέρος Α

Έρευνα και επιμέλεια κειμένων:
Δημήτρης Συμεωνίδης JP

Αγλαονίκη, 5ος Αιώνας π.Χ. (η πρώτη Ελληνίδα αστρονόμος και ίσως η πρώτη γυναίκα αστρονόμος στον κόσμο)

Αγανίκη άλλη γραφή Αγλαονίκη σε σχόλιο στην Εισαγωγή έκδοσης έργου του Πλουτάρχου (Γαμικά Παραγγέλματα). Αρχαία Ελληνίδα αστρονόμος (η πρώτη χρονολογικά γυναίκα αστρονόμος της αρχαίας Ελλάδας) από τη Θεσσαλία. Αναφέρεται πιο συγκεκριμένα ως Αγλαονίκη η Ηγήτορος επειδή ήταν κόρη του ηγήτορα («Ηγήτορα» ή «ταγού») των Θεσσαλών. Δεν είναι γνωστό τίποτα από τη ζωή της Αγλαονίκης. Ωστόσο αναφέρεται ότι ήταν διάσημη για την ικανότητά της να προβλέπει τις εκλείψεις Ηλίου με ακρίβεια ώρας, κάτι παρόμοιο δηλαδή με τον περίπου σύγχρονό της Θαλή, πράγμα που προδίδει μια παραπέρα γνώση στη Μαθηματική Αστρονομία σε σχέση με τους Βαβυλώνιους αστρονόμους. Η ίδια, κατά την παράδοση, ισχυριζόταν ότι κατέβαζε από τον ουρανό τη Σελήνη, μία φράση που σχετίζεται με την πρόβλεψη των εκλείψεων Σελήνης, επίσης με ακρίβεια ώρας. Σχετικό σχόλιο υπάρχει στον Απολλόδωρο (Ρόδιον Δ' 59). Υπάρχει και η άποψη ότι ήταν μάντιδα και αστρολόγος.

Ο κρατήρας Αγλαονίκη στο νότιο ημισφαίριο της Αφροδίτης, που έχει διάμετρο 64 km, ονομάσθηκε έτσι προς τιμή της αρχαίας αυτής αστρονόμου. Το ότι έμενε πολλές ώρες απομονωμένη να κοιτάει τον ουρανό, την έκανε να φαίνεται στα μάτια του απλού λαού σαν μάγισσα. Δηλαδή, ένα πρόσωπο που προκαλεί δέος, αλλά και φόβο. Έλεγαν γι' αυτήν, πως είναι τόσο ισχυρή μάγισσα, που μπορεί να κατεβάσει την σελήνη στην γη (όπως «συνήθιζαν» να κάνουν οι φημισμένες μάγισσες της Θεσσαλίας). Με τις πολυτελείς και προσεκτικές της παρατηρήσεις μπορούσε να προβλέψει με ακρίβεια ώρας τις επόμενες εκλείψεις της σελήνης και του ήλιου, όπως ακριβώς και ο σύγχρονός της, ο Θαλής ο Μιλήσιος.

Η Αγλαονίκη διέδωσε τα νέα σε όλο τον κόσμο. Αυτοί που δεν καταλαβαίνουν της προσάπτουν την κατηγορία της μαγείας, γιατί δεν μπορούν να κατανοήσουν την επιστημονική μεθοδολογία της. Συν τω χρόνω όμως, γίνεται διάσημη στην Θεσσαλία και μετά σε όλη την Ελλάδα για τις ακριβείς προβλέψεις της. Αυτή είναι πάντα η μοίρα των πρωτοπόρων. Να λοιδορούνται και να υβρίζονται στην αρχή, αλλά με το πνεύμα τους να χαράζουν καινούριους δρόμους στις τέχνες και στις επιστήμες και να οδηγούν τις εξελίξεις.

Ύμνος στην Αγλαονίκη την Αστρονόμο 5ος Αιώνας π.Χ.
Από Δημήτρην Συμεωνίδα

Αγλαονίκη Θεσσαλιώτισσα πριγκιποπούλα. Κόρη του βασιλιά Ηγήτορα, ιέρεια της επιστήμης που προέβλεπε με μαθηματική ακρίβεια, τις εκλείψεις της Σελήνης και του Ηλίου. Οι ζηλόφθονοι σε αποκαλούσαν μάγισσα,

αλλά εσύ έγινες ελληνική παροιμία. «Όπως η Σελήνη Υπακούει την Αγλαονίκη».

Κι όμως εσύ σύγχρονη του Θαλή, έγινες αθάνατη από τον Πλουτάρχο και τον Απολλώνιο τον Ρόδιο.

Κι ως εξαφάνισαν το έργο σου, οι χαιρέκακοι εκθροί σου.

Οι μετέπειτα σε αναγνώρισαν, ως πρωτόπυρο που

με το πνεύμα σου, χάραξες νέους δρόμους στην Αστρονομία και προς τιμή σου, έδωσαν το όνομά σου σε κρατήρα του Νοτίου Ημισφαιρίου της Αφροδίτης

Αρχαίοι Συγγραφείς που αναφέρουν την Αγλαονίκη

Plutarchus Biogr., Phil., Conjugalia praecepta (138a-146a) (0007: 078) "Plutarch's moralia, vol. 2", Ed. Babbitt, F.C. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1928, Repr. 1962. Stephanus page 145, section C, line 16

λογίας μη ἀνηκόως ἔχουσα καὶ περὶ Ἀγλαονίκης ἀκηκοῦσα τῆς Ἡγήτορος τοῦ Θετταλοῦ θυγατρὸς ὅτι τῶν ἐκλειπτικῶν ἔμπειρος οὕσα πανσελήνων καὶ προειδυῖα τὸν χρόνον, ἐν ᾧ συμβαίνει τὴν σελήνην ὑπὸ γῆς σκιᾶς ἀλίσκεσθαι, παρεκρούετο καὶ συνέπειθε τὰς γυναῖκας ὡς αὐτὴ καθαιροῦσα τὴν σελήνην.

Plutarchus Biogr., Phil., De defectu oraculorum (409e-438d) (0007: 092) "Plutarchi moralia, vol. 3", Ed. Sieveking, W. Leipzig: Teubner, 1929, Repr. 1972. Stephanus page 417, section A, line 2

Ἀγλαονίκης τῆς Ἡγήτορος, ὡς φασιν, ἀστρολογικῆς γυναικός, ἐν ἐκλείψει σελήνης αἰεὶ προσποιουμένης γοητεύειν καὶ καθαιρεῖν αὐτήν· ἡμεῖς δὲ μήτε μαντείας τινὰς ἀθεία- 417.A.5 στους εἶναι λέγοντας ἢ τελετὰς καὶ ὀργιασμοὺς ἀμελουμένους ὑπὸ θεῶν ἀκούωμεν μήτ' αὐτὰ τὸν θεὸν ἐν τούτοις ἀναστρέφεσθαι καὶ παρεῖναι καὶ συμπραγματεῦσθαι δοξάζωμεν, ἀλλ' οἷς δίκαιόν ἐστι ταῦτα λειτουργοῖς θεῶν ἀνατιθέντες ὡσπερ ὑπηρέταις καὶ γραμματεῦσι δαίμονας νομίζωμεν ἐπισκόπους [θεῶν] ἱερῶν καὶ μυστηρίων ὀργιαστάς, ἄλλους δὲ τῶν ὑπερηφάνων καὶ μεγάλων τιμωροὺς ἀδικίων περιπολεῖν. τοὺς δὲ πάνυ σεμνῶς ὁ Ἡσίοδος

Anthologia Graeca, Anthologia Graeca (7000: 001) "Anthologia Graeca, 4 vols., 2nd edn.", Ed. Beckby, H. Munich: Heimeran, 1-2:1965; 3-4:1968. Book 5, epigram 199, line 1 ΗΔΥΛΟΥ

Οἶνος καὶ προπόσεις κατεκοίμισαν Ἀγλαονίκην αἰ δόλια καὶ ἔρωσ ἠδὺς ὁ Νικαγόρευ, ἧς πάρα Κύπριδι ταῦτα μύροις ἔτι πάντα

μυδῶντα κείνται παρθενίων ὑγρὰ λάφυρα πόθων, σάνδαλα καὶ μαλακάι, μαστῶν ἐνδύματα, μίτραι, ὕπνου καὶ σκυλμῶν τῶν τότε μαρτύρια.

Scholia In Apollonium Rhodium, Scholia in Apollonii Rhodii Argonautica (scholia vetera) (5012: 001) "Scholia in Apollonium Rhodium vetera", Ed. Wendel, K. Berlin: Weidmann, 1935, Repr. 1974. Page 265, line 22

αἰ Θεσσαλαὶ σφαλεῖσαι τῆς ὑπολήψεως· καθὼ Ἀγλαονίκη, Ἡγέμονος θυγάτηρ, ἔμπειρος οὕσα τῆς ἀστρολογίας καὶ εἰδυῖα τὰς ἐκλείψεις τῆς σελήνης, ὅποτε μέλλοι αὐταῖς ἐγγενήσεσθαι, ἔφασκε τὴν θεὸν κατασπᾶν, 266.1 καὶ παραχρῆμα περιέπιπτε συμφοραῖς, τῶν οἰκείων τινὰ ἀποβαλοῦσα. ὅθεν κατὰ τὸν βίον λέγεται παροιμία ἐπὶ <...> τὴν σελήνην κατασπᾶ. b <μνησαμένη φιλό<τητος>: > τῆς τοῦ Ἐνδυμῖωνος διὰ τῶ σῶν ἐπιδῶν. <σκοτῆ> δὲ ἐν ἀσελήνῳ, διὰ τὴν ἐμὴν περὶ τὸν ἐρώμενον ἀσχολίαν. διαλαμβάνουσι δὲ ἔνιοι τὴν τῆς σελήνης ἐκλείψιν ὑπὸ φαρμακίδων γίνεσθαι καθαιρουμένης, οἱ δὲ παλαιοὶ καθαιρέσεις ἐκάλουσαν τὰς ἐκλείψεις.

DANIELIS WYTTEBACH / ANIMADVERSIONES / IN PLUTARCH / OPERA MORALIA TOMUS II LIPSIAE, MDCCCXXI (1821) σελ. 197 του βιβλίου 145- C. περί Αγανίκης—] dglaonicam nominal De Defect.

Orac. p. 416. F. seq. αὶ Θετταλαὶ λέγονται κατασπᾶν τὴν σελήνην· ἄλλ' ἐν εἰνῶν μὴν ἐν γυναιξὶ τό πανούργου ἔσχε πιάτιν, Ἀγλαονίκης τῆς Ἡγήτορας, ὡς φασιν, ἀστρολογικῆς γυναικός ἐν ἡλιπτι σελήνης αἰεὶ προσποιουμένης γοητεύειν καὶ καθαιρεῖν αὐτήν. Scholiastes Apollonii Rhod. IV. 5g. nt solet, docte com- plura tradit, in his: Ἀγλαονίκη Ἡγέμονος & θυγάτηρ ἔμπειρος οὕσα τῆς ἀστρολογίας καὶ εἰδυῖα τὰς ἐκλείψεις τῆς σελήνης, ὅποτε γοητεύειν γυνήσασθαι, ἔφασκε τὴν ὑεὸν κατασπᾶν. Hegetor, quisquis fuit, certe non idem habendus atque Agetor familia- xis Μηνόδημι, memoratus Diogeni Laertio Π. 138· ut voluit Reiskius; siquidem antiquissima haec fuit et ab Aglaonica fluxit opinio. Nota autem est haec de Thessalis mulieribus fabula multisque niemorata: v. c; Plutarcho De Pyth. Orac. p. 400. B. Aristophani Nub. 747. Platoni Gorgia p. 308. D. Me- nandri in Thessala teste Plinio H. N. XXX. 2. Dion Chrys. Or. XLVII. 525. A. Eustathius in Basil; M. llexaameron p. 17.

Ο Γερμανοελβετός συγγραφέας Daniel Albert Wyttenbach (1746-1820) στο προαναφερθέν βιβλίο του αναφέρει στα σχόλιά του και το πρώτο όνομα ΑΓΑΝΙΚΗ. Είναι η μόνη αναφορά που υπάρχει. Κανένας μέχρι τώρα δεν μας έδωσε τις ανωτέρω πληροφορίες.

Η συνέχεια την άλλη Παρασκευή

Η Αγλαονίκη διέδωσε τα νέα σε όλο τον κόσμο. Αυτοί που δεν καταλαβαίνουν της προσάπτουν την κατηγορία της μαγείας, γιατί δεν μπορούν να κατανοήσουν την επιστημονική μεθοδολογία της.